

Η επιδημία και οι ηλικιωμένοι.

Του Ηλία Ιωακείμογλου

Στο γύρισμα της συγκυρίας

Δεν πρέπει να έχουμε αυταπάτες: Οι κεφαλαιοκράτες και η κυβέρνησή τους δεν θα ανεχθούν για πολύ καιρό ακόμα να κοιμάται το κεφάλαιό τους και να καταγράφουν ζημιές.

Όπως κάθε άλλη φορά στο παρελθόν, θα απαιτήσουν ανθρωποθυσίες· και οι μισθωτοί θα κληθούν πίσω στην δουλειά για να αξιοποιήσουν το κεφάλαιο (μέσα σε υγειονομικές συνθήκες χειρότερες από αυτές που επικρατούσαν στην αρχή της καραντίνας), πιθανότατα χωρίς να προβάλουν αντίσταση, επειδή είναι πιασμένοι είτε στην παγίδα της μισθωτής εργασίας, είτε στην παγίδα του χρέους, είτε στην παγίδα της κοινωνικής ανόδου.

Η πρώτη παγίδα συνίσταται στο γεγονός ότι οι μισθωτοί δεν μπορούν να επιζήσουν παρά μόνο πουλώντας τις ικανότητές τους προς εργασία· επομένως θα πρέπει να επιστρέψουν στην δουλειά τους προκειμένου να αποκτήσουν τα αναγκαία για την συντήρηση και την αναπαραγωγή των εργασιακών τους ικανοτήτων, και τελικά της ίδιας της ζωής τους. Η δεύτερη παγίδα, η φυλακή του χρέους, συνίσταται στο γεγονός ότι οι μισθωτοί οφείλουν να καταβάλουν μέρος της εργασίας τους στην εξυπηρέτηση των δανείων και των φόρων προκειμένου να υπερασπιστούν την εστία τους. Η τρίτη παγίδα αφορά τα μεσαία στελέχη της μισθωτής εργασίας, που ανήκουν μεν στις εργαζόμενες τάξεις, ζουν δε μέσα στην «απατηλή λάμψη της ματαιοδοξίας» των στελεχών των ιδιωτικών επιχειρήσεων. Πιασμένοι σε αυτές τις τρεις παγίδες, η πλειονότητα των μισθωτών πιθανότατα θα αποδεχθούν, υπό το κράτος της ανάγκης ή της κυρίαρχης ιδεολογίας, «οικειοθελώς»,

τους όρους του κεφαλαίου και της κυβέρνησής του: προπορεύεται ο κεφαλαιοκράτης «με ένα μειδίαμα και πολυάσχολος» και ακολουθεί ο άλλος, ο μισθωτός «συνεσταλμένος, διστακτικός, σαν τον άνθρωπο που φέρνει στην αγορά το ίδιο του το δέρμα για να το πουλήσει, γνωρίζοντας ότι το μόνο που τον περιμένει είναι η εκδορά»¹.

Σκοτώνουν τα άλογα όταν γεράσουν

Σε αυτό το σχέδιο, όμως, της μετάβασης της κεφαλαιοκρατικής παραγωγής σε μια νέα κανονικότητα χωρίς μεγάλες κοινωνικές αντιστάσεις, μετάβασης που βρίσκεται ήδη σε εξέλιξη, κάποιιοι περισσεύουν: το σχέδιο αφήνει σε εκκρεμότητα το ζήτημα της περαιτέρω διακινδύνευσης της ζωής των ηλικιωμένων. Ο ισχυρισμός της κυβέρνησης ότι μπορούν να τεθούν σε καραντίνα ή σε κοινωνική αποστασιοποίηση οι ηλικιωμένοι, ενώ οι υπόλοιποι θα κυκλοφορούν, είναι εξαιρετικά αδύναμος· διότι στις υποτελείς κοινωνικές τάξεις πολλοί ηλικιωμένοι δεν διαθέτουν ιδιόκτητες ή αυτόνομες κατοικίες, και πολύ σπάνια η ζωή τους είναι ανεξάρτητη από την ζωή της ευρύτερης οικογένειας, όχι μόνο συναισθηματικά, αλλά και από την άποψη της φροντίδας που χρειάζονται για την επιβίωσή τους. Το ζήτημα μπορεί σχετικά εύκολα να λυθεί στις εύπορες οικογένειες που είναι σε θέση να αγοράσουν τις υπηρεσίες πίσω από τις οποίες θα θωρακιστούν οι δικοί τους ηλικιωμένοι. Για τις υποτελείς κοινωνικές τάξεις, όμως, σε συνθήκες κρίσης κοινωνικής αναπαραγωγής, τέτοιου είδους υπηρεσίες ανήκουν στην σφαίρα της φαντασίας. Μοιραία, λοιπόν, σε συνθήκες άρσης της καραντίνας, η επικείμενη αύξηση του *βαθμού διάδοσης* της μόλυνσης θα αυξήσει τον κίνδυνο για τους ηλικιωμένους (σε βαθμό μεγαλύτερο από όσο τον μέσο όρο, εξαιτίας της ευπάθειας της υγείας τους).

Η εκκαθάριση όμως ενός ποσοστού των ηλικιωμένων των υποτελών κοινωνικών τάξεων από την επιδημία διά της ακούσιας ευθανασίας ενδέχεται να αποτελέσει μέρος της λύσης των πολύ μεγάλων προβλημάτων που θα πρέπει τώρα να αντιμετωπίσουν οι επιχειρήσεις και το κράτος τους.

Θεωρία συνωμοσίας; Ας δούμε μερικά από τα δεδομένα:

Η ακούσια ευθανασία των ηλικιωμένων εφαρμόστηκε ήδη κατά την πρώτη φάση της διαχείρισης της επιδημίας (που ήταν μάλιστα η πιο ήπια και «ανθρώπινη» φάση, επειδή επικράτησαν τότε οι ανάγκες διάσωσης του συστήματος και εδραίωσης της αστικής ηγεμονίας έναντι της απληστίας του²). Η ακούσια ευθανασία επιβλήθηκε στους ηλικιωμένους, στην Ιταλία, στην Γαλλία, στην Βρετανία και αλλού, όπου οι δύο πολιτικές ιδεολογίες που φέρνουν στον πυρήνα τους τον κοινωνικό δαρβινισμό (δηλαδή ο νεοφιλελευθερισμός και ο φασισμός), επέλεξαν να στείλουν στον Καιάδα ηλικιωμένους διότι οι κλίνες στις ΜΕΘ δεν επαρκούσαν για όλους. «Στα γηροκομεία της Γαλλίας όσοι προσβάλλονται από κορωνοϊό, αφήνονται να πεθάνουν αβοήθητοι εκεί, γιατί τα νοσοκομεία δεν τους δέχονται, λόγω έλλειψης κρεβατιών. Αλλά τα πράγματα είναι πολύ χειρότερα στη Βρετανία. Εκεί, οι επικεφαλής του Εθνικού Συστήματος Υγείας έχουν εισαγάγει ένα σύστημα βαθμολόγησης όλων των κρουσμάτων που οδηγούνται στα νοσοκομεία. Οι γιατροί καλούνται να βαθμολογήσουν με βάση την ηλικία, την ασθενική κρίση και τα υποκείμενα νοσήματα. Έχουν δοθεί οι σχετικές οδηγίες. Πάνω από την ηλικία των 71 ετών δεν μπορεί να εισαχθεί κανείς στην εντατική, σε όποια κατάσταση και αν βρίσκεται» [γράφει η Κατερίνα Μάτσα](#)· και [η διήγηση της Μαρίας Δεναξά](#) για την «ακούσια ευθανασία», κατά την έκφρασή της, στα γαλλικά νοσοκομεία, δίνει ολόκληρο το βάθος της ηθικής εκτροπής του συστήματος.

Δεν πρόκειται, λοιπόν, για θεωρία συνωμοσίας αλλά για διαδικασία που ήδη εκτυλίσσεται· για διαδικασία που δεν σχεδιάστηκε αλλά αποτελεί την φυσική ροή των πραγμάτων που προκύπτει από το γεγονός ότι κάθε πολιτικό υποκείμενο ακολουθεί τον δρόμο της ελάχιστης αντίστασης³, ο οποίος, στην περίπτωση που συζητάμε, οδηγεί στις εκκαθαριστικές διαδικασίες των ηλικιωμένων.

Οι εκκαθαρίσεις, βέβαια, συμβαίνουν όταν η καμπύλη της επιδημίας υπερβαίνει την παραγωγική δυναμικότητα των

νοσοκομείων (σε κλίνες ΜΕΘ) και θα συμβούν ξανά κατά τις επόμενες ανοδικές φάσεις της επιδημίας, όταν και πάλι θα υπάρχει έλλειψη ΜΕΘ.

Προς το παρόν, θα πρέπει να δεχθούμε ότι υπήρξε μια νίκη των κυρίαρχων επειδή κατόρθωσαν να εμφανίσουν ως φυσική την ανεπάρκεια του δημόσιου συστήματος υγείας την οποία είχαν προκαλέσει οι ίδιες οι νεοφιλελεύθερες πολιτικές της υγείας, για τις οποίες κανένας δεν κλήθηκε (ακόμη) να απολογηθεί· ας το εγγράψουμε λοιπόν αυτό στα νέα καθήκοντά μας της νέας περιόδου.

Άλλη νίκη των κυρίαρχων ήταν, επίσης, και το γεγονός ότι θεωρήθηκαν φυσικά και αυτονόητα τα κριτήρια επιλογής όσων θα υφίσταντο την ακούσια ευθανασία, χωρίς να προβληθεί από τις αντι-νεοφιλελεύθερες δυνάμεις καμμία αντίρρηση (εξ όσων είμαι σε θέση να γνωρίζω). Με ποιο κριτήριο, άραγε, κρίθηκε ότι οι ζωές των ηλικιωμένων έχουν μικρότερη «αξία» από τις ζωές των νεότερων; Οι νεοφιλελεύθεροι έχουν πλήρως διασαφηνισμένη και σαφώς διατυπωμένη θέση: το «ανθρώπινο κεφάλαιο» των ηλικιωμένων (δηλαδή η ικανότητα των ηλικιωμένων να παράγουν αξία, χρήμα) έχει μηδενιστεί, ενώ το «ανθρώπινο κεφάλαιο» των νεότερων περιμένει την εκμετάλλευσή του· εδώ λοιπόν ο κοινωνικός δαρβινισμός δια της αγοράς, του νεοφιλελεύθερου και των Health Economics, συναντά τον κοινωνικό δαρβινισμό δια της φυσικής εξόντωσης, του φασίστα⁴. Η Αριστερά παραμένει σιωπηλή απέναντι σε αυτά ίσως επειδή δεν έχει αντιληφθεί ότι, αν οι κυβερνήσεις επιλέγουν να ναρκώνουν τους πιο αδύναμους για να σώσουν αυτούς που έχουν μεγαλύτερες ελπίδες, οι κυβερνήσεις, ασκούν θετική διάκριση υπέρ των βιολογικά ισχυρότερων. Ένα ακραίο παράδειγμα για να ξεκαθαρίσουν οι ιδέες (διότι τα ακραία παραδείγματα έχουν το πλεονέκτημα ότι απογυμνώνουν τις αιτιακές σχέσεις από τα εκάστοτε αστάθμητα συμφραζόμενα τους): Όταν επεσήμαναν στον Χίτλερ το μεγάλο μέγεθος των απωλειών των γερμανικών στρατευμάτων στο Στάλινγκραντ, ο Φύρερ αποκρίθηκε ότι εκεί γίνεται μια «φυσική επιλογή», όπου πεθαίνουν οι αδύναμοι, και η στρατιά των

εκλεκτών ενισχύεται⁵.

Αυτά συνέβησαν στην πρώτη φάση της επιδημίας (σε όποιες χώρες ο αριθμός των ασθενών υπερέβαινε το δυναμικό του συστήματος υγείας), αλλά θα επανεμφανιστούν στα επόμενα ανοδικά κύματα της επιδημίας, για τα οποία ευλόγως μπορούμε να υποθέσουμε ότι θα χτυπήσουν αυτήν την φορά περισσότερο όσες χώρες, όπως η Ελλάδα, ανέπτυξαν έως τώρα μικρό ποσοστό ανοσίας. Θα πρέπει τότε να θυμηθούμε ότι *η αλληλεγγύη της Αριστεράς είναι θετική διάκριση υπέρ των αδύναμων, όχι υπέρ των ισχυρών, και να πράξουμε ανάλογα.*

Ανταπαντώντας

Υπάρχει και ένα δεύτερο αδύναμο σημείο, αυτήν την φορά του αντιπάλου: Η εκκαθάριση των ηλικιωμένων, ρητή ή σιωπηλή, είναι ένα αδύναμο σημείο του καπιταλισμού και της ηθικής του, επειδή μειώνει την ικανότητά του να αρθρώνει λόγο περί του γενικού συμφέροντος, να αντλεί από αυτόν νομιμοποίηση και να ηγεμονεύει πολιτικά. Πιο αναλυτικά: Οι ηλικιωμένοι, άχρηστοι πλέον για την παραγωγή και την οικονομία, μια βαριά κληρονομιά από προηγούμενους τρόπους παραγωγής που την ανέχεται ο καπιταλισμός, ένα «νεκρό βάρος» για τα ασφαλιστικά ταμεία και για πολλές οικογένειες (που δεν έχουν τα μέσα ή διακατέχονται από το πάθος της κοινωνικής ανέλιξης και του πλουτισμού), αυτοί οι ηλικιωμένοι, δεν θα είχαν καμιά θέση στην καπιταλιστική κοινωνία εάν αυτή μπορούσε να λειτουργεί σε καθαρή μορφή, δηλαδή χωρίς προσμίξεις από προηγούμενες κοινωνίες. Μερικές από αυτές τις προσμίξεις εξυπηρέτησαν την ανάπτυξη του καπιταλισμού, στη μακροχρόνια διάρκεια, όπως ο θεσμός της οικογένειας και η υποδεέστερη κοινωνική θέση των γυναικών. Οι ηλικιωμένοι, αντιθέτως, είναι ζημιά· στην Βόρεια Ευρώπη, καθαρή ζημιά καθώς δεν βοηθούν σε τίποτα το σύστημα· στην Νότια Ευρώπη κάπως μικρότερη ζημιά, γίνονται βάρος για το ασφαλιστικό σύστημα και τα ταμεία υγείας από μια ηλικία και μετά, όταν οι δυνάμεις τους δεν επαρκούν ούτε καν για την φύλαξη των παιδιών· και σαν να μην έφτανε αυτό, η επιβίωσή

τους απαιτεί φροντίδα. Μετατρέπονται τότε σε άμμο στα γρανάζια της αναπαραγωγής του εργατικού δυναμικού που δουλεύει για το κεφάλαιο και αποτελούν μια αδικαιολόγητη, από την άποψη του καπιταλισμού, δαπάνη (τόσο μεγάλη ώστε δεν μπορεί να αντισταθμιστεί από το γεγονός ότι κατά πλειοψηφία οι ηλικιωμένοι ψηφίζουν την Δεξιά).

Μια προσωρινή λύση που έχει δοθεί, υπό κανονικές συνθήκες, για αυτό το «άχθος της γης», και μάλιστα επικερδώς, είναι ο εγκλεισμός των ηλικιωμένων στα γηροκομεία ώστε να βρεθούν εκτός κοινωνίας και να μην ενοχλούν, το δε εισόδημά τους να γίνεται ζήτηση που απευθύνεται κυρίως στον ιδιωτικό τομέα. Άλλη λύση, ριζικότερης εκκαθάρισης, δεν θα μπορούσε να διατυπωθεί ανοιχτά σε μια κοινωνία που κληρονόμησε την μεγάλη νίκη επί του ναζισμού και το «πνεύμα του 1945»⁶, και, μαζί με αυτά, τον σεβασμό της ανθρώπινης ζωής. Οπότε, θα ήταν αδύνατο για την κρατική εξουσία να προβάλλει ανοιχτά μια τελική λύση αφήνοντας την ασθένεια να κάνει την δουλειά της ανενόχλητη με τους ηλικιωμένους, διότι για να διατηρεί την εξουσία της πρέπει αρθρώνει λόγο περί του γενικού συμφέροντος χωρίς να στρέφει την πλάτη στις αξίες που κληρονόμησε από την αντιφασιστική νίκη· αλλιώς η πολιτική ηγεμονία της ως οργανωτής ολόκληρης της κοινωνίας, μια ηγεμονία ήδη σε κρίση από το 2010, θα ετίθετο σε ακόμα μεγαλύτερη δοκιμασία. Προκρίνει, λοιπόν, την ίδια λύση της εκκαθάρισης μόνον υπό τον όρο ότι θα πραγματοποιηθεί σιωπηλά, κάτι μάλλον εύκολο σε αυτά τα χρόνια της μετα-αλήθειας, ή σε μερικές περιπτώσεις, φανερά, όταν νιώθει αρκετά ισχυρός ηγεμών ώστε να παρουσιάζει την ακούσια ευθανασία των ηλικιωμένων απλώς ως ένα αναπόφευκτο, αναγκαστικό, θλιβερό κακό (όπως φαίνεται ότι συνέβη στην Γαλλία κρίνοντας από την προαναφερθείσα διήγηση της Μαρίας Δεναξά).

Επειδή λοιπόν ο φαιός νεοφιλελευθερισμός που μας κυβερνάει τώρα σε ολόκληρο τον πλανήτη, δεν έχει –για ιστορικούς λόγους– την ισχύ να προβάλλει ανοιχτά τον κοινωνικό δαρβινισμό εναντίον των ηλικιωμένων, δική μας δουλειά είναι, καταρχάς, να

καταδεικνύουμε ποιές είναι οι ιδεολογίες (νεοφιλελεύθερη και ναζιστική) που στηρίζουν τις πρακτικές επιλογές βαρβαρότητας με τις οποίες ήδη επιχειρήθηκε και, όπως φαίνεται, θα επιχειρηθεί ξανά, η εκκαθάριση των πιο αδύναμων ανθρώπων μεταξύ των ηλικιωμένων. Θα πρέπει επίσης να μπορούμε να προβάσουμε το γεγονός ότι με το μειωμένο παραγωγικό δυναμικό της δημόσιας υγείας, οδηγείται στην εκκαθάριση ένα σημαντικό ποσοστό των ηλικιωμένων. Δική μας δουλειά είναι, επίσης, πιο δύσκολη αυτή, να αναπτύξουμε ένα οργανωτικά στιβαρό σχήμα υποστήριξης ηλικιωμένων, στις πόλεις όπου μπορούμε να συγκεντρώσουμε ικανοποιητικές δυνάμεις. Με ποιο τρόπο ακριβώς; Στο σημείο αυτό θα πρέπει να κάνουμε λίγη υπομονή διότι «κάθε απότομη καμπή της ιστορίας (...) προσφέρει πλούσιο περιεχόμενο, ενεργοποιεί απρόβλεπτους και πρωτότυπους συνδυασμούς που παράγουν νέες μορφές αγώνα»⁷. Η επόμενη απότομη καμπή της ιστορίας βρίσκεται μπροστά μας, ήδη μέσα στους επόμενους μήνες.

1 Καρλ Μαρξ, *Το Κεφάλαιο. Κριτική της Πολιτικής Οικονομίας*, τόμος πρώτος, κεφάλαιο τέταρτο, ενότητα τρίτη «Αγορά και πώληση των εργασιακών ικανοτήτων».

2 *Η επιδημία και το κράτος*, Alterthess 16.4.2020

3 Η διαδοχή των αδύναμων σημείων ορίζει τον δρόμο της ελάχιστης αντίστασης. Βλ. αναλυτικά στο «Για τη στρατηγική του αντικαπιταλιστικού κινήματος (Μέρος Α΄)», περιοδικό θέσεις, Τεύχος 39, περίοδος: Απρίλιος – Ιούνιος 1992

4 *Το Μαύρο Μέτωπο στην Αγκαλιά του Κράτους*, marginalia, τεύχος 3, Απρίλιος 2018.

5 Kershaw I. (2000) *The Nazi Dictatorship: Problems and Perspectives of Interpretation*, Blumsbery.

6 *The Spirit of 1945*, ντοκυμαντέρ του Ken Loach.

7 Λένιν (1917), *Γράμματα από μακριά*. [απόδοση από τα γαλλικά Η.Ι]

<https://www.alterthess.gr/content/i-epidimia-kai-oi-ilikiomeno-i-toy-ilia-ioakeimogloy>